

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

**Srovnání vybraných próz Boženy Němcové a Marie von Ebner-
Eschenbach**

**Comparison of selected proses of Božena Němcová and Maria von
Ebner-Eschenbach**

Vypracovala: Denisa Slaboňová
Vedoucí práce: Mgr. Iva Mrkvičková, Ph.D.

České Budějovice 2013

PEDAGOGICKÁ FAKULTA JIHOČESKÉ UNIVERZITY

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské - diplomové - rigorózní - disertační práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných ... fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

24.4.2013

.....
Denisa Slaboňová

PEDAGOGICKÁ FAKULTA JIHOČESKÉ UNIVERZITY

Katedra českého jazyka a literatury

Poděkování

Ráda bych poděkovala především Mgr. Ivě Mrkvičkové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady v průběhu psaní této bakalářské práce.

Abstrakt

Práce se zabývá srovnáním vybraných próz Boženy Němcové a Marie von Ebner-Eschenbach. Teoretická část se zaměřuje na životní okolnosti spisovatelek, období, ve kterém tvořily, a jejich tvůrčí činnost. V praktické části srovnávám vrcholné dílo Němcové, tedy Babičku, a román Božena od Marie von Ebner-Eschenbach. U Němcové vycházím z originálu, u Marie von Ebner-Eschenbach z překladu od J.Sedláčka. V pozorovaných textech se zabývám rovinou tematickou.

Abstract

My bachelor paper is about comparison selected proses from Božena Němcová and Marie von Ebner-Eschenbach. Life, work and time of their creation activity will be described in the theoretical part of my paper. In practical part I am specifically comparing masterpiece from Němcová, Babička, and novel Božena from Marie von Ebner-Eschenbach. In the part of my paper about Němcová I am using her original work. In the part about Marie von Ebner-Eschenbach I am using the translation from J. Sedláček. In those texts I am also comparing thematic.

Keywords

Literature, prose, comparison of literature work, Božena Němcová, Marie von Ebner-Eschenbach

Obsah

Abstrakt	4
Úvod	6
1 Božena Němcová	7
1.1 Charakteristika spisovatelčina života	7
1.2 Období autorčina spisovatelského působení	10
1.3 Tvorba Boženy Němcové	12
2 Marie von Ebner-Eschenbach	16
2.1 Život hraběnky Dubské	16
2.2 Rakouská literatura v době autorčina spisovatelského působení	18
2.3 Tvorba Marie von Ebner – Eschenbach	20
3 Božena Němcová: Babička, „obrazy venkovského života“	24
3.1 Stručný obsah	24
3.2 Tematická rovina díla	25
3.2.1 Zařazení do literárního směru	25
3.2.2 Prostředí	26
3.2.3 Postavy	26
3.2.4 Hlavní téma	27
3.2.5 Vedlejší téma, milostné motivy, inspirace pohádkou	27
3.2.6 Sociální motivy, venkovský lid, šlechta a její idealizace	28
3.2.7 Tragické motivy	29
3.2.8 Motiv víry	29
3.2.9 Inspirace z regionálních pověstí	29
4 Marie von Ebner-Eschenbach: Božena	29
4.1 Stručný obsah	30
4.2 Tematická rovina	31
4.2.1 Zařazení do literárního směru	31
4.2.2 Prostředí	32
4.2.3 Postavy	32
4.2.4 Hlavní téma	34
4.2.5 Vedlejší téma, milostné motivy, inspirace pohádkou	34
4.2.6 Sociální motivy, venkovský lid, šlechta a její idealizace	35
4.2.7 Tragické motivy	35
4.2.8 Motiv víry	36
Závěr	37
Seznam použitých informačních zdrojů	39

Úvod

Dvě známé osobnosti s významným spisovatelským talentem. Na jedné straně česká umělkyně Božena Němcová, na straně druhé rakouská autorka narozená ve Zdislavicích, Marie von Ebner-Eschenbach. Společných rysů jejich tvorby si všimla již řada teoretiků. Například ve sborníku příspěvků ze sympozia, pořádaného ve dnech 3-4. května 1995 v Arcibiskupském zámku v Kroměříži se Hanna Vintřová zajímala o zobrazení světa a společnosti u Boženy Němcové i Marie von Ebner-Eschenbach. Sociální nepoměry mezi šlechtou a poddanými budou jedním ze sledovaných prvků. Přesto je ale zdislavická rodačka srovnávána především s další postavou rakouské literatury, Jakobem Julíusem Davidem. V naší společnosti se životní dílo Marie von Ebner-Eschenbach nestalo moc proslulým. I ti nejsečtější čtenáři její jméno téměř neznají.

Přínosem mé práce bude doložit, že společné rysy tvorby se mezi oběma ženami skutečně vyskytují a přiblížit autorku Boženy jako ženu, která byla spjatá nejenom s rakouskou Vídní ale také s našimi moravskými Zdislavicemi.

Cílem mé bakalářské práce bude srovnat vybrané prózy obou zmiňovaných osobností. V teoretické části se na základě odborné literatury zaměřím na život, dobu působení a tvůrčí činnost Boženy Němcové. Stejný princip uplatním i u Marie von Ebner-Eschenbach. Již v této části uvedu některé charakteristické rysy, ve kterých se pozorované ženy shodují nebo naopak odlišují. Na základě získaných poznatků budu analyzovat vrcholné prozaistické dílo Němcové, tedy *Babičku*, a román Božena, nejznámější knihu Marie von Ebner-Eschenbach. U díla *Babička* budu vycházet z originálu, u románu Božena z překladu J. Sedláčka.

Po předběžném srovnání obou děl, se jako nejnosnější jevila rovina tematická. Srovnání bude tedy probíhat na rovině tematické.

1 Božena Němcová

1.1 Charakteristika spisovatelčina života

„V dějinách obrozenecké literatury připadlo Boženě Němcové místo nad jiné významné. Obraz českého národního života dostal zásluhou jejího demokratismu i jejího uměleckého vidění nezapomenutelnou tvářnost. Němcové nebylo cizí romantické snění, přitom však síla jejího uměleckého vidění se projevovala v schopnosti realisticky tlumočit celé bohatství jevů obsažených ve skutečnosti a neopominout přitom její typické rysy.“¹

Barbora Panklová se narodila 4. února 1820 ve Vídni. Po celá léta kolují nejasnosti ohledně přesné doby jejího narození, původu, či skutečných rodičů. Podle informací byla dcerou podkoního Johanna Pankla a Terezie Novotné. Ti měli první svatbu v době, kdy matka nosila dítě už pod svým srdcem, druhou půl roku po jeho narození.²

Polemiky o možnosti jiného z otců, dokonce i jiné matky kolují v mnoha studiích, ale dodnes se na ně nedokázalo najít skutečné, stoprocentně pravdivé odpovědi.³ Příčiny spekulací o aristokratickém původu Barbory Panklové zavládly nepochybně její výjimečný vzhled, fyzická krása a duševní schopnosti.⁴ Sama Božena Němcová se za svého života zajímala o prehistorii manželství svých rodičů a podle otcova vyprávění také pořídila dokumentární záznamy *Urozený a neurozený a Neveselá svatba*.⁵

V roce 1821 se Panklovi odstěhovali do Ratibořic na panství vévodkyně Zaháňské. V Ratibořicích rodinu navštívila také Barunky babička Marie Magdalena Novotná, která jí svou výchovou výrazně ovlivnila.⁶ Ratibořice, ve kterých vyrůstala, se jí staly inspirací k tvorbě. V mnoha dílech zobrazuje krajinu a lid tohoto prostředí.

Blízký vztah měla také k slezské Zaháni, o které slýchala velmi často právě od svých rodičů, kteří sloužili vévodkyni Zaháňské. „Jan Pankl jako osobní kočí, později štolba a Terezie jako zámecká pradlena a výpomocná kuchařka. Stavení, zvané Staré bělidlo, v němž Panklovi bydleli, náleželo Kateřině Zaháňské a stálo při cestě na okraji

¹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, s. 567.

² POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

³ Původem Barbory Panklové se poměrně do hloubky ve svém díle *Dětství Boženy Němcové* zajímá Josef Polák.

⁴ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

⁵ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

⁶ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

zámeckého parku. Odtud mohla Barunka sledovat příjezdy, odjezdy a pobyty paní kněžky, zde slýchala od otce zajímavá vyprávění o této nevšední dámě i popisy míst a sídel, v nichž se vévodkyně zdržovala.⁷

Barbora bydlela se svou maminkou na Starém bělidle nejprve sama. Brzy jí ale začalo přibývat sourozenců. „Paní Panklová porodila celkem 13 potomků, z nichž 6 zemřelo v novorozeneckém a raně dětském věku, ostatních 7 přežilo.“⁸ Barbora všechny sourozence milovala. Hrála si s nimi a tím poznávala dětskou mysl, což jí později pomohlo v tvorbě pro děti a mládež.

Na Starém bělidle a v okolí se budoucí spisovatelka seznamovala s folklórem a krásami přírody. Náladovost, snivost, láska ke krajinám, k české a slovenské přírodě, to vše v autorce vzkvetlo právě díky těmto místům.⁹

Barbora Panklová měla navštěvovat školu v České skalici. Ale i v její docházce do školy je řada nejasností. Po údajném absolvování školní docházky byla dána do chvalkovického zámku, do rukou domácího učitele Augustina Hocha. Baruška se u něho učila hře na klavír, slušnému chování, preciznímu vystupování, němčině i ručním pracím. Společně se zajímali o různé knihy a správce Hoch tak zasvěcoval svou svěřenkyni do krás a tajů literárních děl.¹⁰

Na chvalkovickém zámku se proměnila v dospělou ženu. Její osud se převratně změnil ve chvíli, kdy se její matka rozhodla provdat svou dceru za Josefa Němce.¹¹ Budoucí manžel byl o několik let starší a působil v té době jako recipient pohraniční stráže z Červeného Kostelce. Barunčin skutečný život se dostal do střetu se snem, který si ve své hlavě tvořila. Jak sama psala v korespondenci sestře, svého chotě nikdy nemilovala.¹²

Josef Němec byl muž inteligentní a vzdělaný.¹³ V jedné věci svou ženu dokonce inspiroval. Jako statečný vlastenec a pokrokový člověk, měl Josef Němec maximální podíl na probuzení vlasteneckého a politického vědomí své mladičké choti. V tomto duchu psala verše i prózy, tak vychovávala své čtyři děti, které s manželem měli (Hynek, Karel, Jaroslav, Theodora).¹⁴

⁷ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001, s. 9.

⁸ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 58.

⁹ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

¹⁰ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

¹¹ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

¹² JANÁČKOVÁ, J. (ed.), *Lamentace: Dopisy mužům / Božena Němcová*. Praha: Československý spisovatel, 1995.

¹³ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

¹⁴ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

Stejně jako své sestře i Hanuši Jurenkovi roku 1854 přiznala, že se vdávala bez lásky, že po zklamání neztratila důvěru v lidi a že žije svým dětem a práci pro národ:

„Nikoho jsem nemilovala, když jsem se vdávala, já oplakávala jen svoji svobodu - naříkala jsem, že zmařené jsou na věky krásné sny a ideály mého života ... Poctivé srdce, upřímné snažení stát se vždy dokonalejší, prospět národu. Seč síly moje jsou, - to jest to jediné, co mne nad obyčejné ženské staví, které pro nic nežijou na světě.“¹⁵

Pro své negativní myšlenky k režimu byl Josef Němec trestán. Rodinu tížilo neustále stěhování z důvodu jeho zaměstnání. Postupně byl zbavován samotných práv nejen lidských, národnostních, sociálních ale nakonec také práva na práci.¹⁶ Manželství se nejprve drželo na přátelské úrovni. Společně se starali o zabezpečení rodiny, o výchovu dětí, o společný život. Božena Němcová později začala toužit po té lásce, která se jí nedostala. Do jejího života vstupovali další muži, Hanuš Jurenka, V. B. Nebeský, Dušan Lambl, Jan Helcelet.

V roce 1845 se rodina Panklových stěhuje do Zaháně. V té době byla Němcová již známa jako nadějná, začínající spisovatelka. Pozměnila si jméno Barbora na Božena a pod jménem Božena Němcová tiskla časopisecky své první básně. Vyšel i její první svazek *Národních báchorek a pověstí*.¹⁷

„Známý pražský malíř Josef Vojtěch Hellich maloval její portrét pro Staňkův salón a pražská umělecká společnost se otáčela kolem venkovské krásy, která zářila jako hvězda první velikosti na českém literárním nebi.“¹⁸

V roce 1850 spisovatelce zemřel otec, kterého tolik milovala. Dorothea, která po své sestře převzala moc v Zaháni, mu dokonce nechala postavit krásný pomník. Němcová byla dojata její přízní a jako poděkování jí zaslala několik básní.¹⁹

Smrt blízkého poznala Němcová ještě jednou. Zemřel jí nejstarší syn Hynek. Hynkovi bylo patnáct let a byl jedním z nejtalentovanějších studentů. Proto do něho jeho matka vkládá nejvíce nadějí. Smrt dítěte nesla těžce. Z tíživých myšlenek se pokusila vymanit pomocí vzpomínek na své vlastní dětství. A právě touto retrospekcí začíná psát své vrcholné prozaické dílo *Babička*.²⁰

Dalšího svého syna, tentokrát Karla posílá spisovatelka do Zaháně na učení. Aby mohla svého syna vypravit na cestu, vyžádala si zálohu za Pohorskou vesnici.

¹⁵ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 98.

¹⁶ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

¹⁷ *Dějiny české literatury II.* Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

¹⁸ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001, s. 15-16.

¹⁹ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

²⁰ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

Rodina Němcová se ocitla v té době ve velké finanční tísní. Josef Němec byl na podzim roku 1855 „pro politické rejdy“ vyloučen ze stavu finanční stráže a čekal v Praze na vyřízení penze nebo na nové místo. Božena Němcová zabezpečovala rodinu sama svým psaním, ale to zdaleka nestačilo ani na nejnutnější denní potřeby.²¹

Hmotná nouze, bída, věčné stěhování, smrt syna, manželovy problémy v práci, hlad, to vše postupně neprospívalo ani spisovatelčinu zdraví. Dostavily se zdravotní potíže a autorka zbytek svého života prožila v bolestech. Nemoc si vzala své roku 1862, kdy Božena Němcová zemřela.²² Její jméno však s námi žije dodnes. Spisovatelka se stala emancipovanou bytostí, kulturní osobností, velkou umělkyní a ženou, která se do poslední chvíle nevzdala.

Božena Němcová se postupně stala symbolem i patronkou českého jazyka, literatury, kultury a národní existence. Stále jí patří náš obdiv z několika důvodů: Kdo měl těžší život a více bídy a kdo byl statečným hrdinou v tomto nerovném boji? Kdo s tak malým vzděláním (dvoutřídní obecná škola) se vypracoval ve vynikající spisovatelku a ve vzdělanou osobnost?²³

Národ její dílo neustále potřeboval a potřebuje, zejména v dobách zlých. Ne náhodou jí vyznali neochvějnou lásku a oddanost v tragické epoše nesvobody dva velcí moderní čeští básníci František Halas (*Naše paní Božena Němcová*) a Jaroslav Seifert (*Vějíř Boženy Němcové*). A to v roce 1940, kdy se vzpomínalo na 120 výročí jejího narození.²⁴

1.2 Období autorčina spisovatelského působení

Vznik novodobé národní kultury, o kterou se svou tvorbou přičinila i Božena Němcová, bývá charakterizováno také jako národní obrození. Jedná se o vývojovou etapu, ve které docházelo ke konstituování novodobého národa.²⁵

O periodizaci národního obrození se snažilo mnoho významných osobností té doby. S Němcovou souvisí především pojetí a periodizace národního obrození od Arna Nováka. Jako první fázi obrození stanovil dobu osvícenství (1774 až 1815). Druhé období, které nazývá obdobím klasicismu, vymezuje roky 1815-1848. Další dvě období nazývá obdobími romantickými - etapa 1830-1848 je pro něho obdobím starší

²¹ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

²² *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

²³ BARTUŇKOVÁ, J., DVOŘÁK, J., *Prameny díla, díla pramenem (B. Němcová)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995.

²⁴ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 5.

²⁵ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

romantiky a léta 1848 až 1859 obdobím mladší romantiky. Do posledního období by patřila autorka Babičky.²⁶

Se zmíněnou Novákovou periodizací vedl rozpory Felix Vodička. Odlišnosti shledal především ve vymezení doby klasicismu. Sám pro toto období razil označení postromantismus.²⁷ Do post romantismu se v knize *Trvání v proměně* od Aleše Hamana řadí vedle Karla Havlíčka Borovského také Božena Němcová.

Důležitým úkolem obrozenecké literatury v roce 1948 byla potřeba rychle reagovat na podněty, které představovalo revoluční hnutí. V průběhu padesátých let se odhodlala dořešit své původní cíle směřující k zobrazení národního života, což můžeme spatřovat právě u Boženy Němcové. Revoluce znamenala konec feudalismu a opětovnou cenzuru tisku. Domácí literatura ochabovala a začala vycházet překladová díla. Našla se ale řada autorů, kteří i přes nelítostný boj s tímto obdobím nadále pokračovali ve své činnosti.

V literatuře se rozlišila reakční a pokroková linie. Vůdčími autory pokrokového křídla byli Havlíček, Chocholoušek, Erben i Božena Němcová.²⁸ Ta si stejně jako již zmínění svým způsobem, totiž odhalením podstaty absolutismu, připomínkou spravedlivých požadavků lidu a jeho hrdinství v národním a společenském boji, monumentalizací lidového podání a moudrosti v němž obsažené a zejména obrazem národního života udržovala kontinuitu a tím pomáhala překonávat dusivé provizorium bachovské éry.²⁹

Dalším způsobem řešení problémů a snahou o pokračování v literatuře byly různé almanachy. Podstatné je zmínit almanach Lada Niola, ve kterém působila jako jediná ze starších autorů Božena Němcová, která zde provokativně sdělila své literární vyznání.

Důležitým aspektem ve vývoji prózy před revolucí byl zřetel k postižení reality společenského života. Tato snaha se udržela i později. Vrcholné prózy, tedy povídky Boženy Němcové, jsou dodnes živé intenzitou, se kterou je v nich zachycený skutečný život.

Nutností sblížit literaturu se životem byl pokus o zvládnutí vesnické tematiky.³⁰ Ten přinesl v padesátých letech významné výsledky. Venkovský lid měl být ztotožňován nejprve s národem, poté s českým lidem vůbec. Ve čtyřicátých letech se

²⁶ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

²⁷ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

²⁸ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

²⁹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

³⁰ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

objevuje požadavek Nebeského, činit vesnický lid „látkou v umění“ tak, aby byl poznán ve své celistvosti, ve své lásce.³¹

Zcela nenarušen ideologickou iluzorností zůstal obraz vesnického života v díle Boženy Němcové.³² Obsahovalo největší rozvinutí realistické tendence, o kterou se mimo jiné snažil také František Pravda.

Němcová na rozdíl od Pravdy stále toužila po zásadní změně společenských poměrů. Svým vrcholným dílem, tedy Babičkou, vytvořila autorka dílo do jisté míry porušující všechny dosavadní prozaické konvence, čímž otevřela cesty k realistickému zobrazení skutečnosti, které bylo propracováno v druhé polovině devatenáctého století.³³

1.3 Tvorba Boženy Němcové

Spisovatelkou se Božena Němcová stala za svého prvního pražského pobytu v letech 1842-1845. Její první tištěná báseň *Ženám českým* (Květy, 1843) dosvědčuje, jak v přátelském ovzduší vlasteneckých kroužků pražských „přilnula s celou duší ke straně národní“, jak v ní dozrálo přesvědčení věnovat všechny své síly rozvoji českého národního života.³⁴

V Praze byla součástí literární společnosti a společenských akcí. Navštěvovala české bály, prováděla výlety do pražského okolí a hodně jí ovlivnili lidé, jakými byli Václav Staněk, Josef Frič, Jan Čejka a Václav Bolemlír Nebeský. To vše podněcovalo autorku k literární činnosti. Velkou oblíbenkyní se jí stala Georgie Sandová, francouzská spisovatelka, kterou obdivovala a četla. Josef Kopal došel k markantním rozdílům mezi tvorbou těchto žen. Němcová byla podle něho ve svých vesnických povídkách realističtější a méně romaneskní.³⁵

Mezi její básnické prvotiny psané pod vlivem Nebeského a Čejky patří veršované proslovy *Ženám český, Moje vlast* a *Slavné ráno*. Obsahovaly převážně vlastenecký entuziasmus.³⁶ Ani další pokusy o ohlasovou poezii nezajistily autorce účast na tvůrčím procesu české literatury. Později však Josef Čejka odhalil dokonalost jejího vyprávění a našel i možnost, jak tohoto talentu využít. Jednalo se o vyprávění lidových pověstí a pohádek. V České včele se od roku 1844 objevují její první

³¹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

³² *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

³³ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

³⁴ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

³⁵ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007, s. 242.

³⁶ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

prozaické práce. Zaznamenávala místní pověsti, jak je znala ze svého okolí (*Silný Ctibor, Devět křížů, Rousín*). Vlivem Čejky a Nebeského vydává Němcová roku 1845 *Národní báchorky a pověsti*.

Právě touto prací vstoupila Božena Němcová do literárního kruhu. I pohádka se stala pro spisovatelku bojem proti feudalismu a cestou k poznání základních vlastností českého venkovského lidu. Chudí obvykle svou chytrostí a ochotou pomoci druhým stojí nad pány.

Pro literární činnost B. Němcové znamenal mnoho její pobyt na Domažlicku, kde se zajímala o chodský lid. Zabývala se přímým studiem živého folklóru. Ze seznámení s venkovským lidem, který zde poznala, začala vzkvétat také její publicistická činnost. Roku 1845 publikovala v Květech *Obrazy z okolí domažlického* (1845).³⁷ „V tom můžeme také sledovat rysy postromantického literárního modelu. Tím ovšem nemá být řečeno, že Němcová byla ve své tvorbě uvědomělou stoupenkyní realismu v umění. Naopak v jejím životě i díle se setkáváme s příznaky, které poukazují na romantická východiska.“³⁸ Pokračovala dalšími dopisy z Domažlicka, z Františkových lázní i z Všerub a to v Havlíčkově České včele, v jeho Národních novinách, v Sabinově Včele a Klácelových Moravských novinách.³⁹

Hlavním předmětem *Obrazů z okolí domažlického* je zobrazení venkovského lidu. Němcová vždy stála na straně chudých, poddaných, utiskovaných.

V revolučním roce 1848 byly v radikálně demokratické Včele otisknuty její statě *Selská politika* a v Klácelových Moravských novinách *Hospodyně na slovíčko!*. Obě přinášely myšlenky namířené proti lidsky nedůstojnému zacházení s čeládkou.⁴⁰

Za své radikální názory byla spolu se svým manželem od vlády potrestána. Musela se stále stěhovat kvůli svému muži. Později byl obviněn z podezřelé činnosti v roce 1848 a dosazen na podřadné místo. Němcová v té době mnoho nepublikovala. Stykem s moravskými členy Českomoravského bratrstva (Klácelem, Helceletem, ad.) však prohlubovala své životní zkušenosti. Vstoupila do něho roku 1848.⁴¹ Věnovala se především korespondenci, ve které můžeme spatřovat, jak se její talent rozrůstal.

S manželem několikrát navštívila Slovensko. Z cest vytěžila řadu prací se slovenskou tematikou. Zájem o slovenský lid, popis jeho vlastností, zvyků a života pro ní znamenal vzájemnou česko-slovenskou spolupráci. Vedle *Vzpomínek z cesty do*

³⁷ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

³⁸ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010.

³⁹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴⁰ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴¹ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007.

Uhřích, Z Uher, Uherské město, Obrazy ze života slovenského si přivazuje také podněty k vydání díla *Slovenské pohádky a pověsti*.⁴² Autorská řeč byla psaná v češtině, dialogy mezi postavami slovensky. Němcová však neovládala slovenštinu natolik, jak si asi sama myslela a pohádky se tak staly nesrozumitelné a musely být později přepracovány a převedeny do skutečné slovenštiny. Sám V. Tille o pohádkovém souboru soudil, že je prací neuspořádanou, povrchně udělanou, jevící zřejmé stopy neklidu a bezradnosti.⁴³ Později však od svých výhrad pomalu upouštěl.

Nejdůležitější složku autorčiny tvorby přináší její beletristická díla. Uplatnila v nich veškeré poznatky, které získala svým studiem venkovského lidu, sociálním cítěním, touhou po lepších podmínkách člověka, publicistkou tvorbou, svými pohádkami a svou trpělivou snahou přinést české národní kultuře to, co potřebovala.⁴⁴ Žánrovou intencí se stal obraz. Byl vžitý a používal se od roku 1786 do roku 1850.

Jistou inspirací se jí staly již zmíněné *Obrazy o okolí domažlického* a tak začala tvořit obrazy ze života, své vrcholné dílo *Babičku*, vydanou knižně v roce 1855 s podtitulem „obrazy z venkovského života“. Velkým podnětem se stala smrt syna Hynka. Ve strastech a smutku se snažila utéct do svého idylického a harmonického dětství. Psaní jí přinášelo útěchu. Ještě před *Babičkou* však vznikaly obrazy *Domácí nemoc* (1846), *Dlouhá noc* (1846) a *Obrázek vesnický* (1847).

V padesátých letech se výrazně uplatňuje úsilí o nalezení typu člověka, který by reprezentoval vlastnosti lidu, jeho životního stylu a názoru. Tato myšlenka se projevila ve dvou prózách. V *Pomněnce šlechetné duše* (1854) a v *Babičce* (1855).⁴⁵

„Jednou z pokusů, v němž se projeví rysy biedermeierovského životního smíření s osudem outsidera, byla povídka *Pomněnka šlechetné duše* (1855). Jejíž protagonistkou je tělesně postižená (hrbatá) dívka Rozárka, která přes svůj handicap je s to rozdávat mír a pohodu svému okolí.“⁴⁶ Biedermeierovské rysy se objevují v díle obou pozorovaných autorek.

„V *Babičce* Němcová ztělesnila v polovici let padesátých, kdy mnozí jiní – pozorující a prožívající rozpory v současném životě – upadali znovu do rozervanosti a smutku, vyznání životního optimismu, jenž nemůže být zničen, dokud budou lidé schopni svou víru v člověka též prakticky uskutečňovat v životě.“⁴⁷ Němcová ve venkovském lidu viděla hrdinu nového života. Autobiografickou vzpomínkou jsou také

⁴² *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴³ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007.

⁴⁴ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴⁵ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴⁶ HAMAN, A., *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010, S. 152.

⁴⁷ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, s. 584.

Chudí lidé (1856) s podtitulem „obraz ze života“. Autorka zde vypráví o svém pobytu v Červeném Kostelci. Hlavní postavou je prostý Jakub Halina. Na jeho osobě se snaží Němcová vylíčit, že právě obyčejný člověk je bohatý svou mravností a lidskostí. Mezi obrazy ze života patří i *Pan učitel* (1859), ve kterém se objevuje snaha vylíčit ideálního vyučujícího. Omezila se také na nepřiliš dlouhý příběh *Chýže pod horami* (1858), otištěný v almanachu Máj.⁴⁸ Obrázkem ze Slovenska, který je prodchnut láskou mezi českým Bohušem a slovenskou Katuší a také myšlenkou panslavismu, tedy slovanské, v tomto případě česko-slovenské vzájemnosti.

Autorka vynaložila úsilí o sociální novelu a román. „Němcová představuje svým dílem historicky nový stupeň rozvoje naší novelistiky.“⁴⁹ Realistické tendence, kterých využila v obrazech byly doprovázeny romantickou koncepcí světa zbaveného rozporů. O román se snažil na sklonku roku 1852. Z tohoto roku pochází i povídka *Baruška*. Roku 1854 publikovala *Sestry*.

„Na zvláštní objednávku napsala Božena Němcová za práce na Babičce, povídku *Karla* (1855). Její rukopis poslala redaktorovi Perel českých, A. J. Vrtákovi 18. prosince 1854.“⁵⁰ Stala se tím jedinou autorkou Perel českých, který se nesl duchem *biedermeieru*. Druhým příspěvkem byla pohádka *O báčovi a šarkánu*.⁵¹ Stejně tak působila autorka v almanachu přítele J.V. Friče, *Lada Niola*. Dotýkáme se spisovatelčiny schopnosti průbojně a se ctí vyhovět oběma protichůdným almanachům.⁵²

Roku 1856 byla v kalendáři Česko-moravská pokladnice na rok 1856 uveřejněna jedna z nekrásnějších povídek *Divá Bára*. Fričovi do jeho deníčku od českých žen věnovala *Čtyři doby* (1856). Tento rok byl pro autorku velice úspěšným. Vycházejí také dvě nejrozsáhlejší novelistická díla, *Pohorská vesnice*, knižně roku 1856 a *V zámku a podzámčí* (1856). *Pohorská vesnice* byla oceňována svou vícejazyčností, stala se však nakonec čtenáři nepochopena. Slovenštinu v románu později upravil Jaroslav Vlček.⁵³ O dva roky později se obdivu těší povídka *Dobry člověk*.

V próze autorka pokračovala, dovídáme se o dílech, které už ale nestihla vydat. *Žena z lidu*, rozepsaná v roce 1857, nejen nebyla dopsána, ale její rukopis majitelka

⁴⁸ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁴⁹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, s. 589.

⁵⁰ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007, s. 219.

⁵¹ „Šarkánem jmenují na horách v horách Trenčinských jakéhos velikého hada, potvoru jako si v Čechách lid draka představuje“ vysvětlila pojem B. Němcová.

⁵² JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007.

⁵³ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007.

pravděpodobně zničila, takže se po té třetí, asi nejrozměrnější próze z její dílny slehla zem.⁵⁴

V Bendlových Rachejtích se objevily satirické prózy *Výklad historie* a *Kávová společnost*. Byly psány anonymně, jejich autorství je však přisuzováno Němcové. Nedílnou součástí tvorby Boženy Němcové je její korespondence.

V korespondenci směřované manželovi, synovi, sestře, Janu Helceletovi, Hanuši Jurenkovi a dalším důležitým osobám autorčina okruhu se spisovatelka svěřovala se svými pocity. Mluvila o své tvůrčí práci, o citech, strastech, bolestech, o bídě, nouzi i zdravotních problémech. Jedná se o dopisy velmi intimního charakteru.

Výbor z korespondence B. Němcové připravila Jaroslava Janáčková. Sama v uvedení knihy *Lamentace / Dopisy mužům* píše: „Mezi dopisy Boženy Němcové nalezneme projevy vybroušení formy, na něž s potěšením čekali její současníci a přijímalo je jako elegantní, společenský doplněk jejího díla.“⁵⁵

2 Marie von Ebner-Eschenbach

2.1 Život hraběnky Dubské

Marie von Ebner-Eschenbach, hraběnka Dubská, se narodila 13. 9. 1830 ve Zdislavicích na Moravě.⁵⁶ „Po matce pocházela ze saského protestantského rodu Vockelů, který byl v polovině 18. století povýšen do šlechtického stavu, její dědeček Paul von Vockel se trvale usadil na zámku ve Zdislavicích. Z otcovy strany pocházela Marie von Dubsky ze starého českého rodu Dubských z Třebomyslic, sahajícího jednou svou větví až do 12. století.“⁵⁷

Na rozdíl od Boženy Němcové, pocházela Marie von Ebner-Eschenbach z vyšší společnosti, což jí umožňovalo se mnohem lépe věnovat svému spisovatelskému nadání, dostávat se do styku s významnými lidmi, dosáhnout lepšího vzdělání a žít poměrně spokojený život. Finančně nestrádala a nezažila život plný bída, hladu, strastí a zdravotních problémů.

⁵⁴ JANÁČKOVÁ, J., *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007.

⁵⁵ JANÁČKOVÁ, J. (ed.), *Lamentace: Dopisy mužům / Božena Němcová*. Praha: Československý spisovatel, 1995.

⁵⁶ TOPOLESKÁ, L. (ed.), *Má dětská léta / Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁵⁷ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 7.

Osudově velkou ranou se stala smrt její matky. Zemřela sice dva týdny po porodu dcery, tedy v době, kdy si k ní spisovatelka ještě nemohla vytvořit specifické připoutání, přesto nepřítomnost matky ve svém životě často citově postrádala.⁵⁸

Marii von Ebner-Eschenbach tedy převážně vychovávaly již od útlého dětství chůvy. Dvěma z nich postavila pomník ve své autobiografii.⁵⁹ Jednalo se o české služky, které se jí později staly inspirací pro její tvorbu. Ovlivnily ji také v tom, že právě od nich poprvé přišla do kontaktu s češtinou.⁶⁰ Vyprávěním českých pohádek a trávením času s obyčejnými lidmi si pravděpodobně osvojila i humanistický pohled na svět, silné sociální cítění a smysl pro spravedlnost. Její druhá nevlastní matka však zavedla výchovu výhradně německou.⁶¹

Jediným mateřským jazykem, který se poté stal také jazykem spisovatelským, byla pro autorku němčina. Ovládala mimo jiné i češtinu a francouzštinu, ve které napsala mladistvou epizodu veršů.

V roce 1848 přišel do spisovatelčina života její budoucí muž. V osmnácti letech se vdala za svého bratrance, barona Moritze von Eschenbach, hejtmana a pozdějšího polního maršála. Moritz byl vysoce vzdělaný muž, byl profesorem chemie a fyziky na akademii ve Vídni. Svou ženu v jejím nadání plně podporoval. Na rozdíl od sňatku Němcových bylo toto manželství harmonické, přesto ale bezdětné.⁶²

Spisovatelka mohla ve svém muži spatřovat jistou oporu, podporu, pochopení a samozřejmě uznání. Deset let spolu bydleli v Louce na Moravě. Později došlo ke stěhování do Vídně. Při pobytu ve Vídni se hraběnka Dubská setkává s tamními předními literáty. „Největším jejím potěšením a největší zálibou ve Vídni byla již od raného dětství návštěva divadla, většinou Burgtheatru.“⁶³ Od jara do podzimu, rok co rok, svůj čas trávila na zámku v oblíbených Zdislavcích.

Marie von Ebner-Eschenbach započala roku 1858 svou tvorbu anonymně, ne příliš zdařenou prvotinou *Aus Franzensbad*, v překladu *Z Františkových lázní*. V úsilí na dramatech pokračovala. Snaha však nepřinesla žádný patřičný úspěch. Po kritice, kterou sklídila za svůj literární pokus, především od svých nejbližších, se rozhodla obrátit svůj střed zájmu na prózu. Jako autorka tvorby prozaické, o kterou se pokusila

⁵⁸ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁵⁹ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁶⁰ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁶¹ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁶² TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁶³ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005, s. 172.

pod vlivem Turgeněva, se stala významnou literární osobností a získala tak na svou stranu obdiv a uznání, kterého se jí dříve nedostalo.⁶⁴

Roku 1989 obdržela vyznamenání v podobě Čestného kříže za umění a literaturu. Mimo jiné se také roku 1900 stala první ženou, která byla promována čestnou doktorkou vídeňské univerzity.⁶⁵ Dosáhla tedy na rozdíl od Němcové, která byla o tuto možnost, o možnost studia a sebezdokonalování ochuzena, vynikajícího vzdělání.

Autorka nebyla významnou osobností jen pro rakouskou literaturu, ale zjevně obohatila a ovlivnila také literaturu naší. Patřila do tzv. trojhvězdí realistických autorů moravských. Rakouská prozaička a dramatička byla spjatá s Moravou nejen životem ale i svým dílem.

Dne 12. 3. 1916 zemřela ve svých 85 letech ve Vídni. Pohřbená byla v rodných Zdislavicích.⁶⁶ Narodil od autorky *Babičky* se dožila vysokého věku.

Zájem o spisovatelčinu prózu se za poslední dobu poměrně zvýšil. Není to dáno jen nedávným dvojím jubileem, které autorčinu pozůstalost aktualizuje. Řada čtenářů ale také badatelů se přiklání k jejímu dílu, jako k dílu plnému dějové poutavosti a prozaického talentu.⁶⁷ I přes velké snahy přeložit její tvorbu do moderní češtiny, je většina jejích prací stále v původním jazyce. I badatelské a životopisné studie najdeme především v němčině.

2.2 Rakouská literatura v době autorčina spisovatelského působení

Rakouská literatura, která se chlubí pracemi Marie von Ebner-Eschenbach je svým jazykem samozřejmě součástí literatury celoněmecké. „Má však svůj zvláštní, charakteristický ráz, podmíněný samostatným historickým vývojem rakouského státu a tím i rakouského lidu, jakož i těsnými vztahy k národům bývalé monarchie.“⁶⁸

O pojmu tzv. staré rakouské literatury můžeme pouze polemizovat. V té době literatura nedosáhla ani svébytnosti ani významu. Svou samostatnost získává až v 18. století. Díky vlivu řady osvíceneckých reforem, ke kterým došlo na základě názorů Voltairových, Diderotových, Rousseauových, Lessingových a Klopstockových konečně měla rakouská literatura myšlenky, o které se mohla opřít a na kterých mohla svou

⁶⁴ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁶⁵ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁶⁶ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁶⁷ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁶⁸ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987, s. 40.

funkci uskutečňovat.⁶⁹ Těžil z nich především v publicistice J. Sonnenfels, A. Bumauer, J. Pezzl a jiní.

Rakouská literatura se celou dobu vyvíjela různě. Její vývoj od literatury celoněmecké se projevil především v období vzniku císařství a osvobozeneckých válek proti Napoleonovi. Například romantismus se v Rakousku na rozdíl od Německa projevil jen okrajově a pouze u druhořadých autorů.⁷⁰ Význam pro Rakousko jistě spatřujeme ve Vídni, která se stala centrem kulturního života. Mohli jsme zde potkat nejpřednější rakouské filosofy, vědce, spisovatele.

Kulturní život později omezil metternichovský absolutismus. Takže nebylo divu, že lidé začali být nespokojení a autoři započali s odporem, se kterým se můžeme seznámit v díle A. Grüna či N. Lenaua. Revoluční rok 1848 se stal podstatný nejen v celé Evropě ale také v samotném Německu. Stejně jako v české literatuře tak i v rakouské docházelo ke spoustě změn a omezení. Jednalo se o zásahy do politického ale také do kulturního života.

Mimo jiné se v 19. století dostávala do rakouské literatury řada slovanských myšlenek. Podstatný byl obdiv k ruským realistům, především k Turgeněvovi, jehož myšlenky do své spisovatelské činnosti zahrnula mj. i Marie von Ebner-Eschenbach. V Rakousku, tedy stejně jako u nás stoupá zájem o zobrazení realismu, o realistický obraz skutečného života.

Realistické tendence oné doby byly v Rakousku spjaty s literaturou německého jazyka v českých zemích, např. v době pobřežnové především s biedermeierovsky laděným A. Stifterem. Později se uplatnily také u tzv. „trojhvězdí realistických autorů moravských“. Pod tímto označením můžeme rozumět především tři jména. První autorkou je žena, naše pozorovaná Marie von Ebner-Eschenbach., dále Ferdinand von Saar a Jakub Julius David.⁷¹

V tvorbě všech třech spisovatelů se prosazuje vesnické prostředí.⁷² Realistické vykreslení života obyčejných lidí. Dílo a život těchto autorů také silně poznamenaly české prostředí. Marie von Ebner-Eschenbach zobrazovala občas vesnické prostředí v kontrastu se zámekem.

Období předbřežnové, tedy 1815-1848 se stalo stylově nejednotné a charakterizované řadou různých protikladů. Dochází k postupnému přechodu od romantismu k realismu, což se sebou přináší řadu nových trendů. Důležitým poznatkem

⁶⁹ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁷⁰ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁷¹ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁷² *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987..

je, že dochází k tzv. „stylovému pluralismu“. Nás bude zajímat pouze jeden směr – literární *biedermeier*, pod který můžeme zařadit právě Marii von Ebner-Eschenbach s její poměrně obsáhlou tvorbou.

Marie von Ebner-Eschenbach byla důležitou součástí nejen rakouské literatury ale také té naší. Přesto autorka není u nás na tolik známá a nedosahuje takového uznání, které by si zaslouhovala. Nebylo by jistě chybou její jméno a její dílo rozšířit mezi širší společnost.

Německy psaná literatura na území Čech dosáhla rozkvětu za vlády posledních Přemyslovců a pokračovala i nadále. Světově proslulou se stala na přelomu 19. a 20. století. Hovoříme o tvorbě Adalberta Stiftera a autorů tzv. pražské německé literatury (Franz Kafka, Franz Werfel, Rainer Maria Rilke ad.).⁷³

Situace na Moravě byla odlišná. Kulturní život v této oblasti silně ovlivnila blízká Vídeň. Vedle Eschenbach se vynořují další dvě jména, která jsou spjata s tímto krajem. Vídeňský novelista a básník Ferdinand von Saar (1833-1906) a dramatik Jakob Jilius David (1859-1906).⁷⁴

2.3 Tvorba Marie von Ebner – Eschenbach

Marii von Ebner-Eschenbach v raném dětství ovlivnily její české chůvy. Seznámila se díky nim s českým jazykem, pohádkovým světem ale také si osvojila humanistický pohled na svět, silné sociální cítění a smysl pro spravedlnost.

Spisovatelským jazykem se pro ní stala však němčina. Kulturní a literární život ve Vídni velkou zásluhou přispěl jejímu zájmu o spisovatelskou činnost. Němčinou pronikala do tajů umělecké tvorby a zmocňovala se svých oblíbených témat, mezi které můžeme zařadit obraz lidí, žijících ve stínu, opuštěných a delikventních dětí, prostých služebných, ale i příslušníků šlechtického stavu.⁷⁵

Své snahy započala roku 1858, kdy anonymně vydala nepříliš zdařilou prvotinu *Aus Franzesbad (Z Františkových Lázní)*. Drama *Maria Stuart in Schottland* z roku 1860 (*M. S. ve Skotsku*) bylo dokonce navrženo na Schillerovu cenu.⁷⁶ Dramatu se

⁷³ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁷⁴ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁷⁵ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁷⁶ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

věnovala i dále, mezi divadelní hry patří *Die Schauspielerin (Herečka)*, *Das Geständnis (Doznání)*, *Die Veilchen (Fialky)* a mnohé další.

První literární pokusy však spisovatelce nepřinesly vysněný úspěch. Nebyly pokládány za plnohodnotné, nebyl prozrazen spisovatelčin talent a ani nesklidila uznání. Příbuzní jí zrazovali z tvůrčí dráhy a to především kvůli společenským předsudkům, kterými se období vyznačovalo. Všechno se však obrátilo, když se spisovatelka pod vlivem Turgeněva rozhodla pro prozaickou tvorbu.⁷⁷ Tou dosáhla nevídaného úspěchu.

V roce 1875 vydává svazek *Erzählungen (Povídky)*. Jednalo se o pět povídek, z nich především dvě zaslouží patřičného uznání. Autobiografická *Die erste Beichte (První zpověď)* a *Die Großmutter (Babička)*.

Autorka se pokusila také o rozsáhlejší prózu, v roce 1876 dokázala napsat román. Román, který se stal širokému publiku čtenářů asi tím nejznámějším dílem umělkyně, román *Božena*.⁷⁸ Eschenbach zde vzpomíná na svou chůvu. Hlavní protagonistkou je česká služka, která bojuje proti útisku vyšší společnosti.

V textech se projevuje úsilí o zobrazení vesnického prostředí, často v kontrastu se zámkem. Podobně tomu je i u Boženy Němcové v díle *V zámku a podzámčí*. V psaní pokračovala společensko-kritickou novelou *Die Freiherren von Gemperlein (Svobodní pánové z G., 1881)*, *Oversberg (1881)*, *Krambambuli (1882)*, *Der Vorzugsschüller (Premiant, 1882)* *Der Kreisphysikus (Krajský fyzik, 1882)*, *Die Spitzin (Čubička, 1882)* nebo *Lotti, die Uhrmacherin (Hodinářka Lotty, 1881)*.

Druhým oceňovaným románem se stalo dílo s názvem *Das Gemeindekind (Obecní dítě)* z roku 1887. Bývá označován za román psychologicko-výchovný, vývojový (v německé literatuře vžité označení *Entwicklungsroman*), který formuje osobnost. Do čtenářova zájmu se dostává dospívající chlapec, který se kvůli nepříznivým společenským podmínkám ocitá na samém okraji společnosti.⁷⁹

V dílech jde především o cit pro chudé, pochopení pro vydědence společnosti, víra v lidi, kritické postřehy vůči své vlastní vrstvě, láska k rodné Moravě a k prostému člověku. Zachycuje nejen venkovské prostředí ale také venkovský lid. Svou spjatost k Moravě, ze které pocházela, projevila také v řadě autobiografických popisů. Velmi dobře se jí dařilo v tvorbě, ve které zprostředkovala to, co znala nebo to, co sama zažila.

Zaháňská rodačka byla spisovatelsky velice plodná. Dalšími díly, které je třeba zmínit, jsou také *Aphorismen (Aforismy, 1880)*, *Neue Erzählungen (Nové povídky,*

⁷⁷ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁷⁸ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

⁷⁹ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

1881), *Dorf- und Schloßgeschichten* (Povídky ze vsi a ze zámku, 1883), *Neue Schloßgeschichten* (Na zámku a ve vsi, 1886), *Unsühnbar* (Vina neodčinitelná, 1889).⁸⁰

Pro úspornost textu neuvádíme další autorčiny literární památky. Spisovatelčíným polem působnosti se stalo dramata, próza i poezie. Psala eseje, bajky, podobenství, obrázky z cest a memoáry.

Dílo Marie von Ebner-Eschenbach bylo provázeno tragickými prvky a motivy. Tragickému jsou vystaveni příslušníci každé společenské vrstvy.⁸¹ Tragičnost vzniká jistou chybou daného člověka, není věcí celé společnosti. Vždy následuje trest za provedený hřích.

Autorka však věří, že každý člověk může dojít k mravní očiště. Podle ní by každý měl konat dobro, ve smyslu lásky a spravedlnosti. Postavami povídek a novel jsou obyčejní lidé. Výchovný moment se tak pro recipienta stává mnohem zřetelnější a zajímavější. Osudy hrdinů, jejich utrpení a strasti, to vše v nás probouzí skutečný soucit.

Jedním z nejubožejších hrdinů je Prov, protagonista z díla *Čubička*, nalezenec, beze jména. Na druhé straně v díle *Premiant* se setkáváme s jinou postavou. Jiří Phaner je chlapec, který pochází z rodiny úředníka, který po svém synovi chce, aby dokázal to, co se jemu samotnému nepodařilo. Na dítě tak klade mnohem větší nároky, než které je schopno unést. Snaha vyhovět otcovu přání nakonec dítě zničí.

Nejčastěji překládanou je povídka Krambambuli. Můžeme ji najít i v češtině. Příběh zvířete, který patří ke dvěma pánům a nedokáže si vybrat jednoho z nich. Jeho prvním majitelem byl pytlák, který psa v hostinci vyměnil za alkohol, a tak se Krambambuli dostal do rukou myslivce Hoppa, jež ho miloval. Došlo však k roztržce mezi myslivcem a pytlákem, kterého Hopp zastřelí. Krambambuli se ocitá v situaci, kdy neví, ke kterému z chovanců patří. Zůstane ležet vedle mrtvoly pytláka. Hopp vidí, že jeho pes je stále věrný svému prvnímu pánovi. Odejde bez něj domů. Krambambuli celou vyhrocenou scénou ztratí nejen je dva ale také svůj samotný psí život. Toulá se po okolí a nakonec umírá.

Motiv utrpení zvířete nás odkazuje na možnou inspiraci v Schopenhauerově filosofii, ve které byly uplatněny myšlenky odporu proti týrání zvířat.⁸²

Pro inspiraci zde uvádím krátkou ukázkou ze začátku a konce textu Krambambuli, kterou do českého znění přeložil Miroslav Svoboda.

⁸⁰ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

⁸¹ *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁸² *Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

„Člověk má zálibu v mnoha věcech, avšak skutečnou a trvalou lásku pozná jen jednou, pozná-li ji vůbec. To je alespoň mínění revírníka Hoppa. Kolik měl již psů a kolik jich měl rád, ale jen jednoho miloval nezapomenutelně-Krambabuliho. [...]“⁸³

„Při prvním rozbřesku byl již oblečen, doporučil staré, aby se na něho s obědem nečekala, a pospíchal pryč. Jakmile však vykročil z domu, narazil nohou na toho, jehož vyšel hledat v dáli; Krambambuli ležel před ním mrtev, s hlavou přitisknutou k prahu, který se již neodvážil překročit.“⁸⁴

Jasně vymezený pocit soucitu, na který jsem poukázala v teorii tvorby Marie von Ebner-Eschenbach, pociťujeme v nelítostném osudu nejen lidí, ale i zvířat.

Pěnkava vypráví o vypadnutí zvířete z hnízda. Silnou myšlenkou je zde stesk a touha po vysněné a nikdy nepoznané matce. Jak už jsem dříve uvedla, Marie von Ebner-Eschenbach ztratila svou matku hned v ranném dětství. Nedostatek mateřského citu se stává jedním z působících faktorů na její tvorbu.

Matku nepoznal ani Prov z Čubičky ani Pia z Pěnkavy. Ti, co měli možnost se s ní alespoň seznámit, se později stali sirotky. Josef z Krajského fyzika, obě Růženky v Boženě, Maria, její dítě, Eduard, Pavel i Milada Holubovi vyrůstají bez matky. Ztráta matky hraběnkou poznamenala nejen v jejím osobním, intimním životě, ale stala se podnětem a opakovaným námětem její tvorby.

S tím souvisí i výběr hlavních postav. Těmi jsou většinou děti. Autorka nikdy neměla možnost poznat mateřský cit. Svou matku ztratila a sama se matkou nikdy nestala.

Spisovatelka napsala i několik málo povídek, ve kterých se s tragickými momenty nesetkáváme. Jednou z nich je *Rukávník*, autobiografický příběh z vídeňské smetánky. Jedinou politickou povídkou autorky se stal *Krajský fyzik*.

Marie von Ebner-Eschnebach často hledala sama sebe. Již od svých tvůrčích počátků si vedla deníky, které se staly autentickým dokumentem, a díky kterým můžeme vidět spisovatelku i z té stránky, kterou se před námi snažila uchránit. Deníky nám také blíže přibližují tehdejší dobu, mravy a ideály. *Die Tagebücher* (Deníky) se staly důležitou součástí autorčina života i tvorby.

⁸³ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 83.

⁸⁴ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 89.

Zápisky se člení podle roků, dále podle měsíců a dnů. Marie von Ebner-Eschenbach své poznatky a pocity zapisovala každý den. Mluví o nejrozličnějších věcech, o důležitých i o těch méně podstatných.

Důležité poznatky se týkají tvůrčího procesu psaní, otce, různých významných návštěv, výročí nebo oslav rodinných příslušníků, či známých. Za nepodstatné zde spatřujeme zmínky o počasí, kterými začíná většina zápisků. Poznámky jsou psány stručně, věcně, mohou působit až zkratkovitě.

Tvorba autorky nebývá srovnávána jen s Boženou Němcovou, ale také s Jakobem Julíusem Davidem. Oba byli autoři německého jazyka spjatí s Moravou. Dodnes jsou dohady o tom, který z těchto dvou autorů byl pro rakouskou literaturu významnější.⁸⁵

3 Božena Němcová: Babička, „obrazy venkovského života“

Obraz ze života se opíral o živou vzpomínku z autorčina dětství. Vznikl na základě autobiografie spisovatelky, která se psaním tohoto díla snažila utéct od útrap, které snášela ve svém životě.⁸⁶

Němcová na tomto díle začala pracovat na sklonku roku 1853, kdy do jejího života přišla nelítostná zpráva smrti jejího syna Hynka. V plné síle na ní dolehla také bída a ponížení způsobené vyšetřováním politické činnosti jejího manžela, které se sebou přinášelo i odcizení mnohých přátel.⁸⁷ Nepomáhal ani špatný zdravotní stav spojený s neustálými bolestmi. Subjektivní útěchu a překonávání tíhy její životní situace hledala ve vzpomínkách na své idylické dětství, které strávila na Starém bělidle ve společnosti jí nejmilejší osoby, tedy babičky.

3.1 Stručný obsah

Magdaléna Novotná na žádost své dcery Terezie Panklové přijíždí na Staré bělidlo, aby své dceři pomohla s výchovou dětí a s vedením domácnosti. Vnoučata Barunka, Jan, Vilém a Adélka si ji zamilují hned od prvního okamžiku jejím neobyčejným vzhledem a chováním. Zajímavější se babička stává vypravováním příběhů ze svého života. Dostává se také mezi ostatní obyvatele, kteří si ji oblíbí stejně tak. Za malou chvíli se stává součástí tamějšího života, seznamuje se i s kněžnou, a

⁸⁵ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

⁸⁶ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996.

⁸⁷ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

všichni obdivují její moudrost, životní postoj a cenné rady. Největší část svého času tráví s vnoučaty.

Důležitá je postava Barunky, která je teprve na cestě za poznáním. Obdivuje babičku za její životní vyrovnanost, která ale musela být draze vykoupena dramatickými osudy.

Tragický osud spatřujeme i na postavě Viktorky, o které babičce vypráví pan myslivec. Očima jí uhranul voják, do kterého se zamilovala vášnivou a nerozumnou láskou, jejíž příčinou poté byla ztráta rozumu. I nad šílenou ženou pronesla babička slova lítosti. Sama Němcová chápala Viktorku z toho důvodu, že nejednou zažila tak kruté chvíle, že byla i ona blízká šílenství. Zachránila ji však silná vůle k životu, láska k rodině, k národu, k umělecké tvorbě.⁸⁸

Dalším příběhem je epizoda lásky Kristly, která je natolik skutečná, že ji babička podpoří svou pomocí. Rozumnou radu dává i kněžně, když se její schovanka Hortensie zamiluje natolik, že nešťastnou láskou upadá do nemoci.

Nestala se opatrovatelkou jen svých čtyř vnoučat ale důležitou osobou celých Ratibořic. Obyvatelé k ní vzhlíželi s obdivem a cenili si jí jako člověka, který svým rozumem dokáže pomoci. Její vnoučata odcházejí do světa a babička za několik let umírá. Pohledem na vnučku Barunku zavře naposledy své oči. Pohřebního průvodu se zúčastní všichni babiččini přátelé a známí. Paní kněžna nad její smrtí pronese „Šťastná to žena“.

3.2 Tematická rovina díla

3.2.1 Zařazení do literárního směru

Zařazení *Babičky* do literárního směru není jednoznačné. U různých teoretiků je Božena Němcová spolu se svým dílem chápána jinak. Někteří považují obrazy z venkovského života za ztvárnění romantismu, realismu, jiní v ní dokonce vidí prvky *biedermeieru*.

„Babička je dílem veskrze tak originálním, že jen stěží je můžeme přiřít na vrub nějakého literárního směru. V podstatě zapadá do realistického, bohatě

---

⁸⁸ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 110.

diferenciovaného proudu, který se snažil vytvořit obrazy českého života v idealizujícím vlasteneckém podání.⁸⁹

Černý řadí Němcovou jednoznačně ke směru romantickému. „Božena Němcová je v naší literatuře veliké a dokonalé ztělesnění tvořivého principu romantického a neměli jsme vedle ní básnické povahy romantičtější kromě Máchy ...“⁹⁰

Už z těchto dvou mínění můžeme vidět odlišné postoje k zařazení Boženy Němcové a jejího díla do určitého literárního směru. Jedni spatřují znaky realismu, s jistými idealizujícími prvky, pro druhé je dílo čistě romantické.

Podle Hanny Vintř, řadí literární vědci posledních desetiletí, jako např. Felix Vodička Boženu Němcovou k realistům. Věda ze začátku a z konce minulého století ji počítá spíše k romantikům. Navíc Olga Poštulková poznala, že se v Babičce prosazují i rysy *biedermeieru* a dílo je *biedermeierovskou idylou*. Člověk doby *biedermeieru* nachází v přírodě jistotu a domov.⁹¹ Prvky *biedermeieru* se vyskytují nejen v Babičce, ale také v Boženě.

3.2.2 Prostředí

Děj rozsáhlé povídky *Babička* se točí kolem Starého bělidla, ratibořického zámku a blízkého okolí. Mnohé studie dokládají fakt, že Němcová nevycházela zcela z pravdivých podnětů. Dobu svého dětství strávila v jiné budově, než do které situovala svůj příběh. Staré bělidlo bylo místem, kde se Němcová ubytovala až mnohem později, když spolu se svými dětmi navštívila Ratibořice. Toto stavení poté dostalo podle knihy *Babička* název Staré bělidlo.⁹²

Ve svém vyprávění podává živý obrázek prostředí a zrcadlí atmosféru doby, ve které žila.

3.2.3 Postavy

Ústřední postavou je moudrá a srdečná babička Magdalena Novotná, žijící obklopena svou rodinou a přáteli. Její dcera a zeť, manželé Proškovi, ve skutečnosti

⁸⁹ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 110.

⁹⁰ POLÁK, J., *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Nakladatelství Regulus, 1996, s. 40.

⁹¹ BARTŮNKOVÁ, J., DVOŘÁK, J., *Prameny díla, díla pramenem (B. Němcová)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995.

⁹² SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

Terezie a Jan Panklovi. Babiččina vnoučata, rozumná Barunka, Jan, Vilém a malá Adélka.

Jména Barunčiných sourozenců v díle sice odpovídají skutečnosti, ale Marie ani Adélka, ani Gustav či Otto Vilém nebyli v době Barunčina dětství na světě. V té době vedle ní vyrůstali jen Jan, Josef a Konstancie. Ty se pravděpodobně stali předlohou pro Jana, Viléma a Adélku. Zajímavé je, že i samotné děti Boženy Němcové se v postavách poznávaly a domnívaly se, že se matka inspirovala podle nich.⁹³

Dalšími postavami jsou obyvatelé Ratibořic (pan myslivec, Kristla, Viktorka, ad). Důležitou funkci plní osobnost paní kněžny. Na její postavě sledujeme kontrast mezi vyšší třídou a venkovským lidem. Značná je však její idealizace.

3.2.4 Hlavní téma

Hlavní téma je postava babičky jako hrdinky nového života. Němcová v ní ztělesnila v polovici let padesátých, kdy mnozí prožívali rozpory v současném životě, vyznání životního optimismu.⁹⁴ Babička znamenala přechod od výlučného jedince z lidu k postavě, která dokázala reprezentovat dobré vlastnosti a osobitý způsob života venkovského lidu. Její život však není vlastním předmětem vypravování, důležitý je její postoj k životu, způsob, jímž myslela a jednala.⁹⁵ Právě její chování v nás budí obdiv.

3.2.5 Vedlejší téma, milostné motivy, inspirace pohádkou

Vedlejší téma tvoří epizody o Viktorce a Kristle, ve kterých je důležitý motiv lásky. Na jedné straně tragické a nerozumné, na straně druhé střízlivé a šťastné. Od pana myslivce se dozvídáme příběh tragického osudu Viktorky, kterou uhranul očima myslivce a ona se vášnivou láskou k němu zbláznila. V díle umírá zasažená bleskem.

V příběhu Viktorky se můžeme setkat s pohádkovými motivy, které Němcová často do svých próz zahrnovala. Uvedení vyprávění o Viktorce začíná stejně jako řada jejich pohádek. Objevuje se i kouzelný předmět, který měl Viktorcu opatrovat. Dochází k prolínání pohádkové a realistické linie.

⁹³ SOBKOVÁ, H., *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001.

⁹⁴ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁹⁵ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

Epizoda o Viktorce mohla být také subjektivní zkušeností Němcové.⁹⁶ Kristla naopak pocítuje lásku rozumnou a přiměřenou. Zamiluje se do Míly, který ale musí odejít jako voják. Babička se přimluví u kněžny, Míla se vrací a oba prožívají nepopsatelné radosti života, za něž babičce patří mnohé díky.

Babička dovede tišit bolest, šíří kolem sebe radost i štěstí. Svým chováním se dotýká života ostatních. Všichni obyvatelé ji jmenují jen jako babičku. Rysem pospolitosti, které chtěla Němcová dosáhnout na základě požadavku zmírnění sociálního rozporu, je, že se všichni jmenují sestrou a bratrem.⁹⁷

3.2.6 Sociální motivy, venkovský lid, šlechta a její idealizace

K motivu zobrazení venkovské lidu v kontrastu s vyšší třídou, tedy se šlechtou využívá Němcová konfrontaci babičky s paní kněžnou ale i panských paniček, úředníků nebo sloužících.

U paní kněžny, zámecké paní, vévodkyně Kateřiny Zaháňské, získává hned významné postavení a obdiv. Vévodkyně opatruje půvabnou schovanku Hortensii. Babička svou morální hodnotou převyšuje představitele všech ostatních tříd. Nad kněžnou vyniká svou živou moudrostí. Mnohem modernější než sama zámecká paní se stává v okamžiku, kdy i na osobě Hortensie dokáže ukázat, že chápe mezilidské vztahy a potřeby mládí. Kněžně se pokusí poradit, proč je Hortensie najednou smutná a bez života. Paradoxem je, že sama kněžna se obdivuje prosté ženě a přijímá její rady, protože ví o její moudrosti.

Šlechta je v díle hodně idealizována.⁹⁸ Panské slečinky, úředníci a sluhové zůstávají negativními postavami, pro jejich namyšlenost a jednání, které vyvěrá z pocitu, že oni jsou mnohem víc než obyčejní venkované, kterým nemohou přijít na jméno.

Kněžna a schovanka Hortensie jsou však osobami plnými porozumění, lásky a přátelskosti. Nedělají sociální rozdíly a babička se se svou rodinou brzy stanou jejich oblíbenými přáteli bez jakýchkoliv sociálních předsudků.

⁹⁶ BARTUŇKOVÁ, J., DVOŘÁK, J., *Prameny díla, díla pramenem (B. Němcová)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995.

⁹⁷ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

⁹⁸ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

3.2.7 Tragické motivy

Kniha je prostoupena i tragickými motivy. Ty spatřujeme nejen v povídání o Viktorce, které nelze pomoci ale také v babiččiných osudech, které nám vypráví. Objevuje se i motiv smrti. Dílo začíná vzpomínkou na babičku, končí její smrtí.

3.2.8 Motiv víry

Důležitá je také oddanost hlavní hrdinky k Bohu. Navštěvuje kostel, během roku slaví křesťanské svátky a svá vnoučata učí, jak se mají modlit. K Bohu se obrací nejen ve svých vyprávěních, každodenním životě, ale také v prosbách o pomoc. S lidmi, kteří se rouhají nebo během konverzace užívají nekřesťanských termínů si nemá co říct. Ostatní si toho však brzy povšimnou a před babičkou tyto výrazy přestanou používat. Tím mění také lidi kolem sebe. Myšlenky své křesťanské víry předává jistě i dalším.

3.2.9 Inspirace z regionálních pověstí

V díle se vyskytují i regionální pověsti z Náchodska, které si Němcové osvojila svým pobytem v tomto prostředí. Dočteme se o založení boubínského kostelíka, pověst O devíti křížích, Sibylino proroctví i osud Silného Ctibora.⁹⁹ Pověsti nám zprostředkovává formou vyprávění svým vnoučatům.

4 Marie von Ebner-Eschenbach: Božena

Marie von Ebner-Eschenbach se mimo svá další díla pokusila o rozsáhlou prózu. Pokusila se napsat román. Sen si díky své snaze a tvůrčí schopnosti splnila. Román Božena vyšel roku 1876. Do češtiny byl přeložen v roce 1922.¹⁰⁰ Dílo bylo velice uznávané a stalo se jedním z nejlepších knih, které autorka ze svého života napsala. Podnětem k tvorbě se stala milovaná česká chůva hraběnky Dubské, Božena. Vzpomínala na ní s velkou oblibou a láskou. Románem své drahé pečovatelce vystavěla literární pomník v jedné ze svých autobiografických prací.¹⁰¹

⁹⁹ *Dějiny české literatury II.*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

¹⁰⁰ *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských.* Praha: Odeon, 1987.

¹⁰¹ KUBÍČEK, J., *Marie von Ebner-Eschenbach v české literatuře.* Brno: Univerzitní knihovna, 1976.

4.1 Stručný obsah

Ústřední postavou je sličná Božena, vynikající svou vysokou postavou a neobyčejnou silou. Slouží rodině Vinsštejnů ve městě V**. Adolf Vinštejn, zakládající si na svém obchodě má předem vypočítanou budoucnost celé rodiny. Paní Vinštejnová mu porodila krásného chlapce, který se stal nejen jeho chloubou ale také největší nadějí v pokračování rodu Vinštejnů. Později přišlo druhé dítě. To byla ale dcera, Růženka.

Pan Adolf dceru nepovažoval za důležitou a celou svou pozornost obrátil ke svému synovi. Všechny jeho plány, všechna jeho naděje a usilovné snažení přišlo nazmar, když jeho milovaný syn zemřel. Najednou ztratil svého jediného dědice a pociťoval nepopsatelnou bolest.

Krátce na to zemřela i jeho žena. O Růženku se starala Božena. Zahrnovala ji výchovou ale také svou upřímnou láskou. Zvrat přišel, když se pan Vinštejnský rozhodl znovu oženit. Vzal si za ženu mladou vychovatelku Nanettu. S jejím příchodem se celá domácnost obrátila na ruby. Pán domů očekával, že žena mu porodí syna, který se stane jeho následovníkem. Ani tentokrát mu štěstí nepřálo. Nanettě se narodila dcera Regula.

Božena pociťovala nerovnoprávní mezi Růženkou a Regulou. Všemohoucně se snažila bouřit. Pan Vinštejnský byl ale na straně své ženy a Boženě řekl, aby odešla z jeho domu. Ubohé chůvě, do té doby velké bojovnici nezbývalo nic jiného, než sklopit hlavu, přestat vzdorovat a s ponížením poprosit, aby mohla zůstat. Velkého kroku a velké změny svého charakteru učinila jen pro lásku k Růžence. Nemohla ji nechat samotnou napospas osudu. Den co den to však ve společné domácnosti bylo horší a horší. Regula byla upřednostňována, zatímco Růženka odstrkována.

Otec chtěl svou dceru provdat za svého známého syna obchodníka Josefa Frohburga, Růženka se zamilovala ale do někoho jiného. Její srdce učaroval mladý voják. Otec se zařekl, že nikdy nedovolí, aby se on stal jejím mužem. Za nerozumné chování svou dceru potrestal tím, že jí vydědil a vše v závěti odkázal Regule.

Růženka s vojákem Gustavem Pirnerem utekla. Božena z domu odešla také. Následovala dítě, které pro ni tolik znamenalo. Otec své starší dceři nikdy neodpustil. Spolu s touto tíhou v srdci podlehl Růženka zákeřné nemoci. Její muž zemřel v bitvě. Zanechali po sobě potomka, Růženku. S tou se Božena vydala pěšky zpátky do města V**. Posledním pohledem na svou vnučku zemřel i pan Adolf Vinštejnský. Krátce poté svého muže následovala i Nanetta.

Regula mimo obrovského jmění musela pod svá křídla přijmout jak Boženu, tak svou neteř Růženku. Díky svému majetku, který měla, netrvalo dlouho a zpychla.

Zajímalo se o ní několik mladých pánů a jí jejich přízeň lichotila. Jeden se dokonce stal osobním učitelem Růženky. Ona ale směřovala mnohem výš. Provdat se chtěla za Ronalda, který pocházel ze šlechtického rodu. Ronaldova rodina v té době měla velké finanční problémy. Ronald se rozhodl obětovat a dal Regule své slovo, že pokud koupí jejich panství Ronsperg a nechá zde dožít jeho rodiče, vezme si ji za ženu. Regula byla nadšená. Byl si však sám jist, že Regula nikdy nebude ženou, kterou by miloval. Regula se pomalu začínal měnit ve skutečnost. Podepsala kupní smlouvu, získala Ronsberg ale když se jela podívat na panství, které koupila, vzala s sebou i Boženu a Růženku. To se stalo pro ní osudovou chybou.

Ronald se hned na první pohled zamiloval do krásné mladé Růženky. Regula nevěřila vlastním očím a plná zloby vyhnala Ronaldovi rodiče z Ronspergu. V tu chvíli nastoupila na scénu Božena, která Regule připomněla její špatné činy, které provedla, když spolu s matkou věděla o dopise, který napsala Růženčina matka svému otci za účelem smíření. Dopis Nanetta spálila a otec tak nikdy své dceři neodpustil. Upozornila ji také na to, že lidé ji přestanou obdivovat, nebudou si jí vážit a sama za své skutky draze zaplatí. Mezi lidmi budou kolovat klepy, že nedopřála Růžence štěstí na úkor své žárlivosti.

Regula chtě nechtě nakonec uposlechla rady moudré ženy. Ronsperg dala Růžence věnem do manželství s Ronaldem. Jeho rodiče poprosila, aby zůstali. Sama se provdala za profesora, který tak dlouho toužil po její lásce.

4.2 Tematická rovina

4.2.1 Zařazení do literárního směru

Dílo je pokládáno za projev realismu jako literárního uměleckého směru.¹⁰² Značná je zde ale velká idealizace, kterou Marie von Ebner-Eschenbach využila stejně jako Božena Němcová. Román by svými prvky mohl zapadat i do romantismu. Objevuje se motiv lásky, která se nakonec po všech strastech stává šťastnou. Přesné a jednotné určení literárního stylu je stejně komplikované jako u Babičky od Němcové. U obou autorek můžeme mluvit o prvcích *biedermeieru*.

---

¹⁰² *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987.

4.2.2 Prostředí

Děj rozsáhlého románu se odehrává v městečku V**. Narozdíl od Babičky, která se situovala do prostředí Starého bělidla. Regula se ke konci knihy odjíždí podívat na panství, které koupila, takže se příběh situuje do prostředí Ronsbergu. Zámecké prostředí vyvolává pocit autobiografického popisu autorčina pobytu na zámku ve Zdislavicích. V díle Boženy Němcové se jednalo o venkovské prostředí. V díle Marie von Ebner Eschenbach o měšťanské.

Stejně jako Božena Němcová podává Marie von Ebner-Eschenbach ve svém vyprávění živý obrázek atmosféry doby, ve které žila. Zobrazuje sociální rozdíly v postavení různých vrstev. Pan Vinštejn je ve městě pro své bohatství a úspěch v obchodě považován za významného pána. Celá jeho rodina se pro okolí stává zajímavou.

4.2.3 Postavy

Hlavní postavou je chůva Božena, na které pozorujeme změnu charakteru člověka, jako na nikom jiném. Provází nás celým dlouhým románem, od svých mladých let, kdy začínala svou službu u pana Vinštejna až do stáří, kdy se usadila spolu s Růženkou v panství Ronsperg. Božena byla na samém začátku silná žena, která se nebála pronést svůj názor. Každý z ní měl respekt. V tom nám jistě připomene babičku ze stejnojmenného díla, která byla známá svými moudrými radami a pochopením. To vše se ale změnilo, když musela zapřít sama sebe pro lásku k dítěti.

Sama nikdy nebyla matkou, ale mateřský cit pro výchovu Růženky a později její dcery jí nikdy nechyběl. Zamilovala se dokonce do mladého muže Bernarda, ten její lásku sice opětoval, ale kvůli společenským rozdílům, které mezi nimi byly se k ní nemohl před veřejností přiznat. Nakonec i jeho opustila jako rozumná žena, která pochopila, že sociální poměry budou vždycky jeden velký problém a že se raději dá na cestu za Růženkou, která utekla s vojákem.

Mohl být tento výjimečný mateřský cit vyvolán jeho nedostatkem u autorky samé? Matka ji zemřela dva týdny po porodu, sama se nikdy nestala matkou. Nebyla láska Boženy k dětem výrazem kompenzace autorčina strádání?¹⁰³

Další protagonistou knihy je pan Adolf Vinštejnský. Pozorujeme na něm jakousi chladnost v projevoování citů. Smyslem celého jeho života bylo pouze mít syna, který by

¹⁰³ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

se stal dědicem jeho starého domu a pokračoval by v rodinném podniku. Jaké zklamání pro něho potom bylo, když mu jeho prvorozený syn zemřel a dalšího se už nedočkal. Smrt blízkých, jak matky, tak syna, však jeho charakter nezměnila. Nadále myslel jen na své životní plány. Proto se rozhodl znovu oženit, proto doufal, že mu druhá žena dá jeho vytouženého dědice. Ani tentokrát však neměl štěstí. Svého usilovné snažení ponechal. Nikdy si však nenašel skutečný citový vztah ani k nové ženě, ani k Růžence nebo Regule. Je pravda, že v knize můžeme vidět jisté chvíle pochopení a soucitu s Růženkou, když se rozhodne pro manžela, kterého jí neschválí, přesto se ale otec zachová tvrdohlavě a sňatek zavrhne. Svě dceři nikdy neodpustí. Čekal od ní totiž alespoň dopis, ve kterém by ho žádala o prominutí, jenže ten Nanetta z vypočítavosti spálila. Odpustí ji snad až ve chvíli, kdy na smrtelné posteli spatří svou vnučku Růženku.

Žena Adolfa Vinštejnského by se mohla jevit jako zanedbatelná postava, přesto má v knize jistě svou úlohu. Setkává se s ní pouze na začátku příběhu. Manžel pro ní neměl pochopení, nechápal, že by jí měl milovat a ctít, byla pro něho jen ženou, která mu dala syna. Toho jí dokonce odebral a dal do vychovatelského ústavu, protože se bál, že bude mít od matky natolik láskyplných projevů, že by mu to později v jeho životě mohlo být na škodu.

Když se narodila paní Vinštejnské dcera, která nebyla hodna otcova zájmu, měla konečně svého miláčka, kterého mohla zahrnovat svým mateřským citem. Avšak ještě v Růženčině dětství podlehla nemoci, zemřela a se slovy „jdu za tebou synáčku“ odešla ze světa.

Už v teoretické části jsem se pozastavila nad tím, že Marie von Ebner-Eschenbach zobrazovala ve své tvorbě děti bez matky. I v tomto díle bylo ovlivněna vzpomínkou na smrt své matky a zobrazila tragickou situaci na smrti paní Vinštejnské. Růženka se tak stala ztělesněním autorky, která se také ocitla bez matky v rukou chůvy, ke které si vytvořila tak vřelý vztah, že se stala jednou z významných osobností jejího života.¹⁰⁴

Dalšími postavami jsou Růženka, její nevlastní matka Nanetta, její dcera Regula, Růženčina dcera pojmenovaná po matce Růženka, Ronaldo, syn hraběte z Ronspergu a jeho rodiče.

¹⁰⁴ TOPOLESKÁ, L.(ed.), *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005.

4.2.4 Hlavní téma

Hlavním tématem je spisovatelčina vzpomínka na milovanou chůvu Boženu.¹⁰⁵ Pozorujeme její život, její citové vzplanutí k muži, který nakonec nebyl hoden její lásky ale především její oddanost ke dvěma dětem, které se staly smyslem jejího života. Od silné, prostořeké, spravedlivé ženy se stala ženou, která musela zapřít sama sebe, aby mohla projevit svůj dokonalý mateřský cit. V dobrotě, rozumnosti, ochotě pomoci a ve správném chování a rozhodování nám připomíná postavu babičky, která stejně tak milovala nejen svá vnoučata, ale i své blízké.

4.2.5 Vedlejší téma, milostné motivy, inspirace pohádkou

Vedlejším tématem je život celé rodiny. Nejdříve nenaplnění osudového přání pana Vinštejna, smrt jeho ženy, jeho nový sňatek. Po jeho smrti se střed zájmu obrací na Nanettu a její dceru Regulu, které jsou si v mnohých vlastnostech podobny. Obě touží po uznání, po obdivu a jsou schopny udělat vše, aby toho dosáhly. V další části se hlavním tématem stává život Reguly a její malé osiřelé neteře, ze které pomalu vyrůstá její sokyně v cestě za jejím vysněným. Díky Boženě se nakonec musí zapřít i sama Regula a umožnit šťastný osud Růženky.

Nedochází tady však k prolínání různých epizod, jako tomu bylo u Babičky (Viktorčin tragický osud, láska Kristly k Mílovi). Jde o souvislé vyprávění založené na postavě Boženy, která provází osud všech zúčastněných.

Zřejmý je také společný motiv lásky obou děl. V Babičce se objevuje láska vášnivá, nerozumná i láska racionální a šťastná. V Boženě neopětovanou lásku vidíme na samotné hlavní postavě. U Reguly se jednalo jen o lásku majetnickou, nikoliv o citové vzplanutí. Ostatní skutečné projevy lásky dojdou svého cíle. Růženka zamilovaná do Gustava uteče za svým vysněným mužem, je s ním šťastná i přes lítost, kterou měla v srdci ohledně jejího otce. Láska však nakonec dopadá tragicky, protože oba dva zemřou. Skutečně šťastnou láskou se jeví jen ta mezi Ronaldem a Růženkou. Ti si díky Boženě, stejně jako Kristla s Mílou díky Babičce, mohou splnit své přání.

Inspirace pohádkou v díle Marie von Ebner-Eschenbach nebyla prostudována. Nikdo z teoretiků se touto myšlenkou ani nezabýval. Jako pohádkový můžeme spatřovat konec, který se i přes všechny nesnáze stane šťastným.

---

¹⁰⁵ KUBÍČEK, J., *Marie von Ebner-Eschenbach v české literatuře*. Brno: Univerzitní knihovna, 1976.

4.2.6 Sociální motivy, venkovský lid, šlechta a její idealizace

Objevuje se motiv zobrazení měšťanského života v kontrastu se šlechtou.¹⁰⁶ V Babičce jsme mohli být svědky sociálních a společenských rozdílů mezi venkovským lidem a vyšší třídou. Tady jsou do kontrastu postaveni obyčejní lidé, bohatí měšťané a šlechtický rod. Nápadné jsou především rozdíly mezi finančním zabezpečením osob.

Na lidi v městečku V** je pohlíženo především podle toho, kolik vlastní majetku. I když se ukazuje šlechta jako stav vyšší, nakonec dojdeme k závěru, že sama Regula, jako představitelka obyčejné měšťanky musí svými penězi pomoci právě šlechtické rodině, která se ocitla na mizině.

Šlechta je zde hodně zidealizována. Stejně jako je tomu v díle Boženy Němcové. Hrabě, hraběnka i baronka se obdivují kráse malé Růženky. Regulu pro její bezohledné chování nemohou vystát, ani přes všechn majetek, který má. Hraběnka se chová láskyplně k mladé Růžence a je nakonec šťastná, že jejímu synovi je dovoleno vzít si hodnou neteř Reguly, než jí samotnou.

Ve srovnání měšťanstva a šlechty bychom snad i mohli dojít k závěru, že právě měšťané se zde stávají negativní složkou společnosti. Nebylo by to ale přesné. Obyčejní lidé z městečka V** byli také velmi slušní, ale Regula, která byla posedlá svým majetkem na tom byla zcela jinak.

Stejným paradoxem, jakým byl v Babičce obdiv samotné kněžny prosté ženě, může v Boženě být pomoc, kterou šlechta potřebovala od ženy z nižší vrstvy.

Druhou složku činí rozdíl v postavení Reguly a Boženy. Božena byla vždycky brána jako obyčejná služebná, které neměla téměř žádné nároky. Regula jako žena proslulá, bohatá a obdivovaná. Nakonec ale sama Regula přijímá radu od prosté Boženy, stejně jako paní kněžna od babičky.

4.2.7 Tragické motivy

Stejně jako obrazy venkovského života je román Božena prostoupen tragickými motivy. Kromě nedůstojného a nerovnocenného jednání s Růženkou a později i s její dcerou, které byly vždy odstrkovány, na rozdíl od Reguly, která byla váženější a dostala vše, co chtěla, se několikrát objevuje i motiv smrti. Umírá paní Vinšteinová spolu se svým manželem, Nanetta, umírá i Růženka spolu se svou láskou Gustavem Pirnerem. Smrt je vyjádřena jako součást života. Nikdo neprojevuje lítost nad smrtí mladé

¹⁰⁶ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Růženky, její matky nebo pana Vinštejského. Tragické prvky v tvorbě Marie von Ebner-Eschnebach se vyskytují velmi často.¹⁰⁷ Všimli jsme si tragického utrpení i u zvířete v povídce Krambambuli. Tragický osud postav v nás vyvolává soucit. Celý román je psán v tragickém duchu, že bychom ani neočekávali, že konec bude šťastný.

4.2.8 Motiv víry

Stejně jako babička, je Božena oddaná Bohu, kterému bezpochybně věří. On je ten, který dokáže vyslyšet její přání, dokáže pomoci v nesnázích a odměnit ty, kteří si to zaslouží. O své víře je plně přesvědčena a nikdy jí nezapře stejně jako svůj mateřský cit, kvůli kterému musela zapřít sama sebe. Regulu na konci románu přemlouvá také díky tomu, že jí vyhrožuje božím trestem. Bohu na konci děkuje za správné rozhodnutí Reguly.

---

¹⁰⁷ Marie von Ebner-Eschenbach. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Závěr

Na základě srovnání motivické skladby vybraných próz, konkrétně *Babičky* od Boženy Němcové a *Boženy* od Marie von Ebner-Eschenbach, jsem popsala některé shody a rozdíly mezi oběma autorkami.

Samotné podněty k tvorbě děl byly u obou autorek inspirovány autobiografickou vzpomínkou na dětství. Božena Němcová vybrala za ústřední postavu svou babičku, Marie von Ebner-Eschenbach svým románem vystavila literární pomník své milované, české chůvě.

Obě autorky tvořily v duchu realismu, který ale obsahoval idealizující prvky. Jasně a konkrétní zařazení obou děl se však stává podnětem k mnohému zkoumání. Idealizace se u obou děl projevoval ve velké míře. V *Babičce* idealizací šlechty a vztahů mezi venkovskými lidmi. Všichni drželi při sobě a nikdo (až na Viktorku) nebyl tím, kdo by se tuto pospolitost snažil porušovat. U *Boženy* se setkáme s idealizací šlechty, s idealizací vztahů nikoliv. Vztahy jsou mnohem náročnější, komplikovanější a vyskytují se i negativní postavy. Idealizací tu však je také šťastný konec, ke kterému autorka dojde po tolika nesnázích, které nás celým příběhem provázely.

Dějem rozsáhlé povídky Němcové se stává *Staré bělidlo*, v *Boženě* se ocitáme v prostředí města V*. Na venkov se s *Boženou* dostáváme cestou na panství Ronsperg.

Obě spisovatelky zobrazují atmosféru doby, ve které žily. Poukazují na sociální rozdíly v postavení různých vrstev. Šlechta, jako symbol vyšší třídy je však značně zidealizována. Paní kněžna v *Babičce* je ženou racionální, která nedělá rozdíly mezi venkovským lidem a svým okolím. V *Boženě* se hrabě, hraběnka i baronka chovají k osiřelé *Růžence* bez jakýchkoliv předsudků. Paradoxem obou děl se stává to, že vyšší vrstva přijímá moudré rady osob z obyčejného lidu. Paní kněžna od babičky, *Regula* od *Boženy*.

Ústřední postavy obou textů mají podobné charaktery. Božena i babička jsou ženami racionálními a obdiv v nás budí především svým moudrým rozhodováním a radami. Obě jsou také nábožensky založené.

Obě díla jsou prostoupena tragickými motivy. V obrazech venkovského života je sledujeme na tragickém osudu *Viktorky*, v románu na nedůstojném a nerovnocenném jednání s *Růženkou* a později i s její dcerou, které byly vždy odstrkovány, na rozdíl od *Reguly*, která byla vždy váženější a dostala vše, co chtěla. Objevuje se také motiv smrti. V *Babičce* umírá *Viktorka* i sama protagonistka příběhu. V *Boženě* umírá hned několik postav. Paní *Vinštejnová*, pan *Vinštejn*, *Nanetta*, *Růženka* i její milovaný *Gustav*.

Zřejmý je i společný motiv lásky. V Babičce se objevuje láska vášnivá, nerozumná i láska racionální a šťastná. Vášnivá a nerozumná na postavě Viktorky, šťastná na postavě Kristly. V Boženě neopětovanou lásku vidíme na samotné chůvě. Citové vzplanutí Reguly bylo založené jen na majetnické touze. Růženka, zamilovaná do Gustava nejprve i přes tíhu v srdci kvůli svému otci, prožívá šťastnou lásku. Oba dva ale zemřou. Skutečně dokonalá láska přichází až se vztahem Ronalda s Růženkou.

U Boženy Němcové se setkáváme s pohádkovými motivy. U Eschenbach nikoliv.

Obě protagonistky věří v Boha. Bůh je zobrazen jako ten, kdo nakonec rozhodne, kdo si pomoc a štěstí zaslouží, či prosby vyslyší a či ne.

Jisté shody mezi prózou Babička od Boženy Němcové a románem Božena od Marie von Ebner-Eschenbach se skutečně vyskytují. Až na některé odlišnosti se tvorba autorek z hlediska tematického velmi podobá.

Seznam použitých informačních zdrojů

Knihy a monografické publikace

Literatura primární:

NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-328-2.

ESCHENBACH, M., Ebner von. Božena. (z originálu přeložil Josef Sedláček) Praha: Nakladatel Jan Svátek, 1922.

Literatura sekundární:

DVOŘÁK, Karel. *Dějiny české literatury II.* Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.

BARTŮNKOVÁ, Jana, DVOŘÁK, Jan. *Prameny díla, díla pramenem (B. Němcová)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995. ISBN 80-704-1073-6.

BOK, Václav, VESELÝ, Jiří, MACHÁČKOVÁ Věra. *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon, 1987. ISBN 80-718-4003-3.

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: ARCI, 2000. ISBN 978-80-7420-011-3.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Božena Němcová*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1574-7.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava (ed). *Lamentace: Dopisy mužů /Božena Němcová*. Praha: Československý spisovatel, 1995. ISBN 80-202-0594-2.

KUBÍČEK, Jaromír. *Marie von Ebner-Eschenbach v české literatuře*. Brno: Univerzitní knihovna, 1976.

POLÁK, Josef. *Dětství a mládí Boženy Němcové*. Praha: Regulus, 1996. ISBN 80-901-5645-2.

POLHEIM, Karl, Konrád. *Marie von Ebner-Eschenbach: ein Bronner Symposium zu ihrem 75. Todesjahr*. Bern: Peter Lang, 1994. ISBN 3-906753-02-6.

POLHEIM, Karl, Konrád (ed.). *Tagebücher II. / Marie von Ebner-Eschenbach*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1991. ISBN 34-841-0599-2.

SOBKOVÁ, Helena. *Božena Němcová a Zaháň*. Praha: ARSCI, 2001. ISBN 80-860-7811-6.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Autor a subjekt v díle Boženy Němcové*. Praha: Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinum, 1995. ISBN 80-718-4003-3.

TOPOĽSKÁ, Lucy (ed.). *Má dětská léta/ Marie von Ebner-Eschenbach*. Brno: Barrister & Principall, 2005. ISBN 80-7364-014-7.

VALOUCH, František, STÁRKOVÁ, Jana (ed.). *Marie von Ebner-Eschenbach: život a dílo*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2026-1.